

A drámapedagógia mint a magyartanítás megújulásának lehetséges katalizátora

Bethlenfalvy Ádám *Dráma a tanteremben* című kötetének online könyvbemutatóján vehettek részt az érdeklődők az idei év elején a KRE művészet- és médiapedagógiai tanszéke és az InSite Drama szervezésében. A kötet a KRE Károli Könyvek (monográfia) sorozatában, a L'Harmattan Kiadó gondozásában jelent meg 2020-ban.

Megéri feszegetni a kereteket

Az online-eseményt figyelve magyartanárként az az érzésem támadt, hogy valóban minden út Rómába vezet – azaz, bármilyen (szakmai) kérdéssről is essék szó, a végső konklúzió mindig az, hogy – valószínűleg az oktatás egésze, de a magyartanítás mindenképpen – alapvető reformra szorul. Nagyon érdekes volt végighallgatni, hogy a könyv kapcsán hogyan merülnek fel alapvető kérdések oktatásról, művészetről, magyartanításról. Ez nyilván egyformán a kötet és a beszélgetőtársak érdeme: Kucserka Zsófia, a PTE klasszikus irodalomtörténeti és összehasonlító irodalomtudományi tanszék adjunktusa – a beszélgetés moderátora; Arató László, a budapesti Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium vezetőtanára, a ME elnöke; Hajós Zsuzsa, a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ drámatanára (író, rendező) és természetesen Bethlenfalvy Ádám, a magyar drámapedagógia meghatározó alakja, az InSite Drama alapítója, a KRE adjunktusa. A beszélgetés egyik legfontosabb konklúzióját Arató László fogalmazta meg: a drámapedagógia módszerei egyfajta katalizátorként működhetnek az irodalomtanítás megújításának folyamatában. Hiszen ahhoz, hogy a drámapedagógia módszereivel valóban komplex történeteket hozzunk létre, nagyon sok idő szükséges, ez lassú folyamat, amely szétfeszíti az osztálytermi kereteket. A drámapedagógiai módszerek használatának pozitív hozadéka azonban annyira jelentős, hogy megéri a kereteket feszegetni. A drámafoglalkozás lehetőségét teremt arra

A sokarcú drámapedagógia. A tantermi dráma cselekvésre, részvételre és alkotásra épülő módja

– ahogy Hajós Zsuzsa fogalmazott –, hogy (személyes) kapcsolatba lépjünk a vizsgált dologgal (szöveggel, történettel), egyszerre lehet elemezni az adott kérdést érzelmi és intellektuális síkon – tétje lesz a tanulási folyamatnak. A „mintha-játék” – ahogy Bethlenfalvy kiemeli – a fikció védeltségében teszi lehetővé az érzelmi azonosulást. A dráma emberközpontúbbá teszi az anyagot, lehetővé teszi, hogy közünk lehessen valakihez, és azon keresztül az anyaghoz.

Arató László úgy fogalmazott, hogy a dráma tulajdonképpen önmagunk és a világ cselekedve megértése: egyszerre aktív és reflexív tevékenység, így minden megismerésnél aktívabb megismerésnek tűnik.

A konkrétól, egyszerűtől kell kiindulni

Bethlenfalvy hangsúlyozta, hogy már a 2010-es DICE kutatás („Drama Improves Lisbon Key Competences in Education”

A drámapedagógia hatása a lisszaboni kulcskompetenciákra – A kocka el van vetve. Kutatási eredmények és ajánlások a tanítási színház és dráma alkalmazásával kapcsolatban) is megfogalmazta, hányféle területen fejti ki fejlesztő hatást a drámapedagógia módszere. Kucserka Zsófia ezek közül azt emelte ki, hogy a dráma módszere a demokratikus kompetenciákat is támogatja – pl. szabad véleménynyilvánítás képessége. A drámatanítás emellett olyan fogalmakat használ (ld. a tárgyalt könyv elméleti fejezeteit) amelyek az irodalomtanításban is fontosak. Arató László, bár a dráma módszertanát saját gyakorlatától, alkatától némileg idegennek érzi, a könyv szemléletével mégis nagyon rokonszenvez, hiszen olyan, az irodalomtanítás során is hangsúlyos fogalmakat emel ki, mint pl. a nézőpontváltás, amelynek gyakorlása alighanem az irodalomtanítás legfontosabb, szinte antropológiai funkciója. Az olva-

***A dráma emberközpon-
túbbá teszi az anyagot,
lehetővé teszi, hogy kö-
zünk lehessen valaki-
hez, és azon keresztül az
anyaghoz. Arató László
úgy fogalmazott, hogy
a dráma tulajdonkép-
pen önmagunk és a világ
cselekedve megértése:
egyszerre aktív és reflexív
tevékenység, így minden
megismerésénél aktívabb
megismerésnek tűnik.***

só többnyire azonosítja magát a szöveg valamelyik szereplőjével – ez a passzív identifikáció a drámában aktívvá válik: én magam válok szereplővé, én találok ki a történetet, amit el is játszom. Arató László számára a legfontosabb kérdés az, hogyan lehetne összetettebb történeteket drámapedagógiai módszerekkel feldolgozni. A drámatanításban a konkrétól és az egyszerűtől kell kiindulni, és ugyan el lehet jutni az összetettig, de az olyan lassú folyamat eredménye, hogy szétfejtíti a tanóra kereteit. De talán egyébként is éppen ez lenne a cél, lerombolni

a magyaróra „megszokott” kereteit, hogy ne a tanított művek száma, hanem az élményszerűség legyen hangsúlyos. Elképzelhető tehát, hogy a dráma éppen az a kihívás, amelyre az irodalomtanításnak (a kívánt szemléletváltáshoz) nagyon is szüksége van. Természetesen szó sincs arról, hogy egy hosszú irodalmi művet (pl. a Bánk bánt), végig drámás módszerekkel kellene elemezni, a kételyre az ad okot, hogy a drámaórán alkotott történetek nem eléggé összetettek, egy valóban komplex szituációig eljutni viszont nagyon sok idő.

Jó eszköz a kiégés ellen

Nem elhanyagolható pozitívum az sem – amint arra Bethlenfalvy rámutatott – hogy a tanár számára a drámapedagógia jó eszköz a kiégés ellen, új kihívást jelenthet, az alkotás öröme. Az alkotás egyébként a könyvbemutató egyik kulcsszava volt: mind a tanár, mind a diák részéről fontos, hogy a dráma módszertana megteremti az alkotás lehetőségét. Itt felmerült a kérdés a hallgatóság részéről, hogy vajon a tanárnak (diáknak) művészé kell-e válnia, és ha igen, akkor nem túlságosan nagy elvárás-e ez. Arató László szerint a drámatanár igenis legyen művész, és legyenek a gyerekek is művészek – hisz kisebb korukban eleve azok is voltak. Sokkal jobban szeretnek a gyerekek verset írni, mint verset hallgatni, ezért kell magasra tenni a léceket a komplexitás kérdésében. A nagy tanterem, nagy osztálylétszám eleve akadály, a csoportok ülve sem tudnak rendesen dolgozni, nemhogy jeleneteket rendezni. Bethlenfalvy Ádám válasza az alkotás kérdésköre kapcsán akár mottóként is szolgálhatna: „Az a kérdés, hogy mit akarunk a gyerekektől, és minek vannak ott?” Sok esetben egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy a tananyagunk mi haszna az életben. Kicsit kimozdít a dráma a megszokott iskolai keretekből, megváltozik az anyaghoz való viszony, alkotó lehet a tanár, a gyerekek is alkotóként gondolhatnak magukra, hasznos, ha a diák pl. a saját környezetének alkotójának érzi magát, ez fontos pedagógiai cél lehet.

A dráma lelassítja a történeteket

Az irodalmi művek kapcsán persze felmerül a kérdés (amit Kucserka Zsófia meg is fogalmaz), hogy vajon egy

szöveg olvasása vagy a drámapedagógia módszereivel történő feldolgozása közti különbség milyen szempontok mentén értelmezhető? Bethlenfalvy Ádám válaszában rávilágított a két módszer különbségeire: az olvasás so-

***Az olvasó többnyire azo-
nosítja magát a szöveg
valamelyik szereplőjé-
vel – ez a passzív identifi-
káció a drámában aktív-
vá válik: én magam válok
szereplővé, én találok
ki a történetet, amit el is
játszom.***

rán a képzeletünket mozgósítjuk, a fe-
jünkben jön létre a történet. A képzelet
szerepe ugyan a dráma esetében is je-
lentős, de mégis van konkrét helyszí-
ne, ideje, környezete. A dráma lelassít-
ja a történeteket, és így egyes elemeit
jobban vizsgálhatóvá teszi, itt mindig
van elő- és utótörténet amelybe illesz-
kedik a dráma – képzelet és valóság
határán mozog. Hajós Zsuzsa szerint
talán az introvertáltaknak könnyebb
lehet olvasni (saját megjegyzésem:
bár Bethlenfalvy Dorothy Heathcote-
tal készült interjút olvasva irreleváns
kérdésnek tűnik, hogy a drámajátékban
szereplő diákok introvertált személyi-
ségek-e). Természetesen nem muszáj
mindent a drámapedagógia módsze-
reivel tanítani, biztos van, amire egy-
általán nem alkalmas, mást meg na-
gyon izgalmas ezzel az eszköztárral
kibontani – ez egy művön belül, egy
szöveg különböző részeire/rétegeire is
igaz, jegyezte meg Bethlenfalvy Ádám.
A dráma módszere lehetőséget nyújt:
rátekinteni egy műre, mint irodalmi
kontextusban létező alkotásra, elélni
az olvasástól, és egyszerre elemezni
és átélni. A könyvből is, a beszélge-
tésből is világossá válik, hogy a drá-
mapedagógia eszköztára egy szöveg
elemzése során sokféleképpen felhasználható. Arató László szerint lehet rá-
hangolódási feladat, analóg szituáció,
pl. szabállyal való ütközés az Antigone
előtt (példa: hozott az osztályfőnök egy
döntést, amelyet valaki megszegett, a

kérdés, hogy a diákok hogyan viszonyulnak ehhez, majd állóképp – beszélő szobrok – jelenet eszközeivel fel lehet dolgozni ezt a problémát). Az értelmezés közben is lehet alkalmazni a drámapedagógia eszköztárát, mint ahogy a kötetbeli példa is mutatja, amely az ör alakját állítja a középpontba. Arató László hangsúlyozza, hogy a cselekvés öt értelmezési szintjének elemzését a kötet második részének példáiiban talán tudatosabban lehetett volna alkalmazni. A reflexió fázisában is előkerülhet a tantermi dráma, pl. az „utózmány” dramatizálása. A sokféle előny mellett természetesen – mint arról már szó esett – nem hanyagolhatók el a módszer alkalmazásának nehézségei. A jelenlegi iskolarendszer alapvetően ellenáll ezeknek a módszereknek: az iskola, a tantervi követelmények, az intézményes oktatás előírásai mind akadályozó tényezők. Bethlenfalvy szerint a fejben lévő elvárások is lehetnek akadályok – a diákok nehezen lépnek túl rajta olykor, hogy nem a megszokott keretek között tanulnak. Mit vár a tanár, más tanárok, a szülők?

Sok kérdésre válasz a drámapedagógia

A beszélgetőtársak az általánosabb drámapedagógiai, művészetpedagógiai problémák megvitatása után magáról a szövegről is szót ejtettek. A könyvbemutató elején Bethlenfalvy Ádám prezentációjában bemutatta a könyv szerkezetét felépítését. Arató László pozitívumként emelte ki, hogy a könyv hatalmas anyagot foglal össze nagyon világos, érthető módon, tulajdonképpen saját kis rendszert épít fel. A kötet

szerkezete világos, tömör, nem eljárásközpontú, nem az eszközök listázásával indít, az elméleti összefoglaló pedig tulajdonképpen az angol szakirodalom nagyon jó átültetése – így a könyv nagyon fontos kultúráközvetítő feladatot lát el. Bethlenfalvy Ádám is hangsúlyozta, hogy nagyon gazdag irodalma van a drámapedagógiának – tehát a kötet újdonsága talán a rendszeralkotásban fedezhető fel. Nem a módszertant hangsúlyozza, hanem alkotási módoként, lehetőségként tekint a

A könyvnek van egy személyes narratívája: saját tapasztalatokra épül, az kerül bele az elméleti anyagból, amit a szerző már a saját értelmezői tevékenységével átszűrte, így válik nagyon olvashatóvá, laikusoknak is könnyen érthetővé.

drámára. Hajós Zsuzsa kiemelte, hogy résztvevő-központú ez a kötet, pedig általában, aki tudományos igénnyel ír, az kihagyja a résztvevő diákokat, itt viszont alapvetően meghatározza a gondolkodást, hogy kik fognak részt venni, hogy közösen váljunk alkotókká. A kezeskezben is fontos, hogy a résztvevők szempontjai érvényesüljenek, ez fontosabb, mint a mű. Hajós Zsuzsa kiemelte, hogy a könyv jól ötvözi az elméletet és a gyakorlatot, nagyon jól szerkesztett, minden elméleti pont

gyakorlati példákkal van illusztrálva. A könyvnek van egy személyes narratívája: saját tapasztalatokra épül, az kerül bele az elméleti anyagból, amit a szerző már a saját értelmezői tevékenységével átszűrte, így válik nagyon olvashatóvá, laikusoknak is könnyen érthetővé. Arató László pedig azt hangsúlyozza, hogy kifejezetten drámatanár-központú a kötet, többek között konkrét instrukciókat ad a tanári szerepbe-lépéshez, miközben magas elméleti színvonal jellemzi. Kritikaként azért megfogalmazta azt is, hogy az elméleti és a gyakorlati rész kapcsolata nem mindig teljesen kiegyensúlyozott. A beszélgetés résztvevői a rendelkezésre álló röpke egy óra alatt olyan átfogóan tárgyalták a drámapedagógia módszerének lehetséges előnyeit, alkalmazásának kérdéseit, hogy úgy tűnik, sok kérdésre a drámapedagógia a válasz, sok probléma megoldása is ez lehetne, de rendszeres, átgondolt alkalmazása maga is alapvető reformokat kíván. Ezeket a kérdéseket és válaszokat azonban nem általánosságban a drámapedagógia módszertana, hanem Bethlenfalvy Ádám könyve generálta, így aki tudatosabban szeretne megismerkedni a drámapedagógia elméletével és gyakorlatával, új utakat keres és próbálna ki, annak mindenképpen érdemes elolvasni a kötetet.

(A cikk a Magyartanarok.wordpress.com oldalon jelent meg.)

IVÁNYI-SZABÓ RITA
szaborito@gmail.com

Történetek cselekvő feldolgozása

A tantermi dráma különlegesen gazdag lehetőségeket kínál történetek osztálytermi feldolgozására. Ennek a cselekvésre, részvételre és alkotásra épülő műfajnak az elméletet és gyakorlatát járja körbe Bethlenfalvy Ádám kötete. A könyv a tantermi dráma négy összetevőjét elemzi: a jelteremtést és jelentésalkotást; a fikció és valóság viszonyát; a szituáció és a kontextus fogalmát; és a vizsgálódás

nézőpontját meghatározó keretet. Az elméletet minden ponton gyakorlatban kipróbálható példák teszik érthetővé. Ezután a történetek, szövegek vizsgálatának hét stratégiáját mutatja be. Ezek lehetővé teszik, hogy a történeteket anélkül vessék alá alkotó vizsgálatnak, hogy azok zart egysége sérülne. A stratégiákat bemutató drámaórák a közoktatás teljes életkori spektrumát lefedik. Három részletes

drámaóravázlatot kínál a szerző saját gyakorlatából, a többi példa neves külföldi szakemberek munkájából ad izeltöt. Végül a drámaórák vezetésével kapcsolatban kínál gyakorlati irányelveket a szerző. A Dráma a tanteremben olyan drámapedagógia iránt érdeklődőknek vagy azt gyakorolónak szól, akik szívesen ismerkednek az alkotó megértés drámas lehetőségeivel, elmélettel, módjaival.